Роман-хроніка Василя Барки "Жовтий князь" - широке полотно відтворень трагедії голодомору

Хто знав, хто вів смертям і стратам лік?
Де фільм, який нам показав би голод?
Отой проклятий 33-й рік?

Голодний 33-й рік! Скільки горя, сліз, смертей?! Страждала Україна, страждали старі й малі, сподівались на краще, але не бачили його ні восени та взимку 32-го, ні навесні та влітку 33-го. Досить надовго прикрива ли цю трагічну сторінку людської пам'яті. Та чи можна таке приховувати? Не недорід з'їдав людей, а тоталітарна сталінська система. Настав час - і відверто заговорили. Чи не найвідвертіше, не найвичерпніше розповів нам про голодомор невідомий донедавна Василь Барка - наш український письменник з діаспори. Переживши цю трагедію, він мав повне моральне право бути суддею, але В. Барка відвів собі іншу роль: "Свідок для суду - розповідати, що сталось у житті". 25 років він виношував у своєму серці, як незагойну рану, болючі спогади про голодомор. Та час все ж настав - і 1961 року з'явився високохудожній правдивий твір про голод "Жовтий князь".
На сторінках роману відтворено всі подробиці лихоліття, пережиті нашим народом і самим В. Баркою. Головна частина у творі - це власні спостереження і враження. Закарбувались у пам'яті письменника ті образи: голодні, виснажені, пухлі від голоду люди; бачив, як важко було їм ходити - сили не було; бачив і мертвих. І всі свої болі передав у романі через реалістичне зображення нещастя в сім'ї селянина Мирона Катранника, боротьбу темряви зі світлом, Бога з дияволом, людини з людиною. Його хвилює вічне болюче питання: для чого людина приходить у цей світ? А щоб дати відповідь, Барка знайомить нас з численними різноплановими образами, а умовно ділить їх на людей-варварів і людей-жертв.

Партієць Отроходін - найяскравіший представник людей-варварів. Він сліпо виконує партійну волю: "Забрати хліб увесь! До зернини!" А хто такі хліботруси, хлібохапи, хлібобери? Люди без імені, вони втратили людську подобу, а прийняли варварську, сатанинську, це вони викошують голодною смертю українських селян. Головні ж винуватці людського лиха присутні незримо. Ми бачимо портрет вождя світового пролетаріату: "Охрою горить вигляд істоти, що німа до сльози і хижа до життя".

З невичерпним горем і співчуттям В. Барка розкриває характер селян-гречкосіїв. Він розповідає про справжніх мучеників, про родину Катранників, про український народ. Він називає жертви переслідування і гоніння, болісно сприймає їхні пережиті страждання. Немов на підтвердження цієї думки, Василь Барка створює свій календар:

вересень - розбоєнь
жовтень - худень
листопад - пухлень
грудень - трупень
січень - могилень
лютий - людоїдень
березень - пустирень
квітень - гумень.

Із вражаючою силою і правдивістю автор показує, як українська земля, що завжди несла

радість хліборобові, який горнувся до землі, жив у гармонії з природою, перетворилася для селян у зону смерті, могилу... Дехто із селян не міг збагнути, хто ж спричинив їхнє лихо, а тому вірили у прихід антихриста. Вони були охоплені містичним жахом, бо не могли зрозуміти абсурдної логіки винищення своєю владою своїх же людей і тому вірили, що наближається кінець світу. Злякані, вони в усьому вбачали знаки біди: в біблійному числі 666, у апокаліптичному завершенні XX століття, в падінні з неба мертвих птахів, у червоному прапорі, що набухає і чорніє від пролитої крові. Батюшка ж закликає людей не уподібнюватися до слуг антихриста, а мати в душі злагоду, мир, любов і прощення.

З метою яскравішого, переконливішого змалювання картин голодомору письменник використовує цілий ряд образів-символів. Місяць - мов карб, місяць - мов крейдяна печатка на блакитний папір, місяць - як нагайка проти каїнства. Асоціюються ці порівняння із легендами та повір'ями про Каїна і Авеля, переростають у символ біблійної кари за зло. Символічним і вражаючим є той факт, що руйнація духовності йде разом із фізичним знищенням людей. Чи не найяскравіший приклад і доказ цього - руйнування сільської церкви: "Дзвін летить, як блискавка; світнув, обкинутий сонцем, і з громовим гуркотом ударився об цеглу біля дзвініці... Нечутно, але з страшною луною духовною відгукнувся той звук навколо - в цілому селі. Стало сумно, як після пожежі".

Хліб - ще один символічний образ, то головна вісь, навколо якої обертається все в романі. Церква у селі Кленовичі - то "Давня церква. Біла, як празниковий хліб". Органічне єднання людини - Божого творіння і церкви - посередника між Богом і людьми.

І створена В. Баркою кольорова жовто-чорно-біла гама допомагає ще чіткіше, повніше і яскравіше відтворити на сторінках роману народне горе. Жовтий колір збуджує апетит, чорний і білий заспокою ють, нейтралізують усі почуття. Жовтий - ненаситність, спустошеність, а у поєднанні із словом князь утверджує зверхність, могутність, непоборність і повновладдя. Уявляється міфічна істота, подібна до гоголівського Вія, що своїм поглядом все спопеляє. Тож створивши правдиве полотно - роман "Жовтий князь", автор відповів на своє запитання: "Чому?" Український народ має спокушувати свій гріх, який полягає у відступництві від віри, неординарному ставленні до Бога, руйнуванні храмів, закритті їх, масовому гонінні віруючих. Роман-хроніка розкриває перед читачами широку панораму штучного голодомору 33-го, але над усе розкриває світові болючу правду про тоталітарну систему, яка нищила все світле й гуманне на своєму кривавому шляху, "пожирала своїх дітей", бо сама була "жовтим князем".

В. Барка з достоїнством виконав свою місію свідка для суду, і "Тепер правда народна, як білий привид, - в крові, постає на весь зріст перед людством, правда непереможна: через страждання і саму смерть".